

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/7831,Rajd-i-konkurs-wiedzy-historycznej-XVIII-lekcja-historii-w-terenie-Szlakiem-pami.html>
25.03.2026, 10:16

Rajd i konkurs wiedzy historycznej – XVIII lekcja historii w terenie „Szlakiem pamiątek września 1939 r. po ziemi bełchatowskiej” – Borowska Góra, 30 września 2011

14.09.2011

W dniu 30 września 2011 r. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi oraz Starostwo Powiatowe w Bełchatowie zorganizowały dla młodzieży szkół ponadpodstawowych rajd i konkurs wiedzy historycznej pt. „Szlakiem pamiątek września 1939 r. po ziemi bełchatowskiej”. Była to osiemnasta już lekcja historii w terenie przygotowywana przez Oddział IPN w Łodzi. Organizatorzy chcieli przypomnieć uczniom i nauczycielom fragment historii wojny obronnej 1939 r., który rozegrał się na ziemi bełchatowskiej. Uczestnicy rajdu wykonywali zadania na ok. 16-kilometrowych trasach. Szczegółowe zasady rajdu i konkursu regulował załączony regulamin.

W rajdzie wzięło udział 420 uczniów i nauczycieli ze szkół bełchatowskich, łódzkich oraz gmin Kurnos, Domiechów, Łęka, Dobrzelów. Przemarsz odbył się na dwóch trasach. Trasa pierwsza wiodła spod Borowskiej Góry przez miejscowości Zawadowo, jezioro Żółkiń, Wólkę Łękowską, Księży Młyn – do schronu bojowego z wojny obronnej 1939 r. w Oleśniku (17 km). Na tej trasie maszerowały grupy szkolne z Bełchatowa i powiatu bełchatowskiego. Na trasie drugiej znalazły się grupy z Łodzi – prowadziła ona przez tzw. „Puszcę Szczercowską”, tj. z miejscowości Szubienice lasem wzdłuż pozostałości umocnień i schronów z wojny obronnej 1939 r. przez miejscowości Słupia, Zarzecze, Pólko do schronu pod Oleśnikiem. Spod Oleśnika autokary przewiozły młodzież na metę rajdu w Szkole Podstawowej w Kurnosie II. Poza wspomnianą szkołą organizatorów imprezy wspomagało Muzeum Regionalne w Bełchatowie. Warto zaznaczyć, że Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi zorganizowało już osiemnaście lekcji historii w terenie. W 2004 r. impreza o podobnej tematyce odbyła się w Grocholicach (V lekcja historii w terenie pt. „65. rocznica obrony Góry Borowskiej wrzesień 1939 r.” – Grocholice, 3 września 2004 r.), wówczas współorganizatorem rajdu był Urząd Miasta Bełchatowa. Tematem przewodnim obydwu imprez była wojna obronna 1939 r. i obrona przez 2. Pułk Piechoty Legionów Borowskiej Góry w dniach 3-6 września 1939 r. W tej edycji rajdu rozszerzyliśmy jego problematykę również o zbrodnie niemieckie popełnione na ludności polskiej w Kamieńsku i pod Szczercowem w 1939 r. Chcieliśmy uczestnikom zwrócić również uwagę na walory turystyczne ziemi bełchatowskiej, a w szczególności tzw. „Puszczy Szczercowskiej”. Rajd był nie tylko pieszą wycieczką, ale również konkursem wiedzy historycznej o wrześniu 1939 r. Wiedzę tę uczestnicy zdobywali na punktach kontrolnych na trasie: pod Borowską Górą, j. Żółkiń, Chomątkiem, Słupi i w Oleśniku. Na mecie, w oparciu o informacje przekazane uczestnikom rajdu przez pracowników Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Łodzi oraz Muzeum Regionalnego w Bełchatowie, odbył się test z wiedzy historycznej. Punktowano również zachowanie na trasie i zaliczenie punktów kontrolnych. We współzawodnictwie drużyn rajdowych pierwsze miejsce zajęło I Liceum Ogólnokształcące z Bełchatowa, na drugim miejscu znalazło się II Liceum Ogólnokształcące z Łodzi, trzecie miejsce przypadło XXX Liceum Ogólnokształcącemu z Łodzi. W punkcie kończącym rajd odbył się również konkurs wydanych przez IPN historycznych

gier planszowych, poświęconych polskiemu wrześniowi 1939 r. W tych rozgrywkach zwyciężyło II Liceum Ogólnokształcące z Bełchatowa, miejsce drugie zajął Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 z Łodzi, a trzecie miejsce przypadło XXXIII Liceum Ogólnokształcące z Łodzi. Konkurs piosenki wojskowej zakończył się przyznaniem wszystkim 21 drużynom rajdowym równorzędnego pierwszego miejsca.

Zainteresowanie lekcjami historii w terenie rośnie. W tym roku udział w imprezie wzięło 21 drużyn szkolnych, grupujących 420 uczestników. W Łodzi ta forma nauczania jest popularna wśród nauczycieli i uczniów współpracujących z Biurem Edukacji Publicznej IPN. W lekcjach jesiennych bierze udział średnio około 180-200 osób, w wiosennych 120-150. W tym roku zainteresowanie uczniów w niektórych łódzkich szkołach było tak duże, że opiekunowie kompletowali uczestników po wcześniejszym przeprowadzeniu testu z wiedzy historycznej. Z naszych kilkuletnich doświadczeń wynika, że taka forma edukacji daje lepsze wyniki niż wykład w szkole i może być elementem uzupełniającym edukację historyczną i regionalną. Przez 10 lat realizacji lekcji w terenie odkryliśmy dla siebie i uczniów wiele ciekawych historycznie i turystycznie miejsc województwa łódzkiego. Owocuje to przywoływaniem historii nieco zatartych już w świadomości społecznej i nadawaniem im nowego znaczenia. Przykładem może być XV lekcja historii w terenie, odbywająca się w okolicach Strońska, Widawy i Sieradza, gdzie przypomnieliśmy zbrodnie Wehrmachtu, jakich dopuścili się niemieccy żołnierze na miejscowej ludności. Tematyka rajdów jest poważna, ale staramy się wypełniać ją również wiedzą z zakresu historii sztuki, geografii i kształtować umiejętności czytania mapy, posługiwania się busolą i ogólnej orientacji w terenie. Poziom uczestników biorących udział w rajdach jest różny. Nie chodzi zresztą wyłącznie o to, aby nauczyć uczestników historii, ale by uświadomić, że miejsca, w których mieszkają lub ich najbliższe okolice posiadają bogatą i ciekawą przeszłość.

Grzegorz Nawrot, OBEP IPN w Łodzi

1 września 1939 r. Niemcy hitlerowskie przystąpiły do wojny przeciwko Polsce. W kierunku centralnych obszarów II Rzeczypospolitej runęły niemieckie jednostki Grupy Armii „Południe”. Walki obronne w polskim pasie przygranicznym prowadzono przez trzy dni. 3 września oddziały 10. Armii niemieckiej przełamały obronę polską pod Częstochową i wdarły się w lukę, która powstała na styku Armii „Łódź” i „Kraków”. Po zajęciu Radomska siły przeciwnika skierowały się na Warszawę. Na drodze niemieckich wojsk pancernych znalazły się wówczas nieliczne fortyfikacje polskie oraz obrońcy Borowskiej Góry, którzy przez trzy dni powstrzymywali Niemców. Jej obrona, według koncepcji polskiego dowództwa, miała trwać nie dłużej niż dobę. Celem była osłona skrzydła Armii „Łódź” i danie czasu na koncentrację pododdziałów odwodowej Armii „Prusy”.

Do tego trudnego zadania wyznaczono 2. pułk piechoty legionów (d-ca płk Ludwik Czyżewski), który mając do dyspozycji ok. 3,5 tys. żołnierzy musiał zabezpieczyć przeszło 25-kilometrowy odcinek frontu. Polską linię obrony uszykowano częściowo wzdłuż brzegów niewielkich rzek Rakówka i Prudka. Natomiast główne siły polskie obsadziły pobliskie miejscowości i pozycje umocnione, tj. Księży Młyn – Borowska Góra – Rozprza – Jeżów. Dodatkowo na przedpolu głównej obrony, działania opóźniające prowadziły pododdziały Wołyńskiej Brygady Kawalerii. Jej 2. pułk strzelców konnych w nocnym wypadzie na Kamieńsk (3 IX 1939 r.), zadał przeciwnikowi poważne straty, co na krótko ograniczyło akcje zaczepne agresora. Zemsta niemiecka dotknęła jednak ludność cywilną oraz polskich jeńców wojennych. W miasteczku Kamieńsk (koło Piotrkowa

Trybunalskiego) rankiem 4 września czołgiści niemieccy z 1. Dywizji Pancерnej zamordowali ponad trzydzieści osób. Spalono również większość budynków mieszkalnych oraz gospodarczych wraz z inwentarzem. Dużą część ofiar zamordowano na terenie miejscowej rzeźni, gdzie oprawcy wykorzystali narzędzia do uboju zwierząt. W ten sposób niemieccy czołgiści mścili się za straty powstałe na skutek polskich bombardowań oraz nocnego ataku polskiej kawalerii. Podobnie barbarzyńskie metody zastosowali oni pod Szczercowem, gdzie niemieckich wojskowych i ich pojazdy osłaniała grupa cywili (użytych jako żywe tarcze), których na drogę wypędzono siłą z okolicznych domów.

Walki pod Borowską Górą trwały od 3 do 6 września i były „wstępem” do wielkiej bitwy w rejonie Piotrkowa Trybunalskiego i Tomaszowa Mazowieckiego. Kilkudniowe starcia wykazały olbrzymie poświęcenie polskiego żołnierza, jednak nie przyczyniły się do zatrzymania przeciwnika. 6 września 2. pułk piechoty legionów, ponosząc znaczne straty, wycofał się spod Borowskiej Góry. Ogółem w bitwie borowskiej zginęło 663 żołnierzy, a straty niemieckie były trzykrotnie mniejsze. 13 września płk Ludwik Czyżewski przebił się ze swoimi żołnierzami do twierdzy Modlin i wziął udział w jej obronie. Za męstwo on i wielu jego podkomendnych zostało odznaczonych najwyższym odznaczeniem bojowym Wojska Polskiego – Krzyżem Virtuti Militari.

*dr Joanna Żelazko, naczelnik OBEP IPN w Łodzi
Marek Jasiński, wicestarosta powiatu bełchatowskiego*

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

foto #1

foto #2

foto #3

Pliki do pobrania

[Regulamin rajdu \(doc, 53 KB\)](#)